

जाती-अंताच्या चळवळीला जागतिक स्तरावर नेणारे कर्मवीर - एकनाथ आवाड जिजा

२५ मे ही कर्मवीर एकनाथराव आवाड - ज्यांना प्रेमाने जिजा म्हटले जाते - ह्याचा समरणदिवस. जिजाना जाऊन आज ९ वर्ष होत आहेत परंतु 'मारव परी कीती रूपी उरावे' ह्या उक्तीनुसार ते आजही आपल्याला प्रेणा देत आपल्या सोबत आहेत. मांग जातीच्या पोताराजाच्या एका साधारण कुरुंबात जन्मलेली एक व्यक्ति हलाखीच्या परिस्थितीत शिकून, बाबासाहेब आंबेडकरांच्या विचारांचा अवलंब करून, जाती-अंताची व त्याद्वारे सामाजिक समतेची मशाल लाखो वंचितांच्या हातात देवून जातो हे जितके खेरे आहे तितकेक कल्पना करण्यापलिकडलेही आहे!

मला माझ्या अभ्यासाच्या योगाने जिजांनी १९८९ साली स्थानन केलेल्या 'मानवी हक्क अभियान' ह्या संघटनेतील कार्यकारी, पदाधिकारी, शेकडे दिलत आणि वंचित परिवारांच्या आपल्याला प्रेसिराचा सर्व झाला त्यांचासोबत वेळ घालविण्याचा योग आता. मी माझे अनुभव करून माझे ६ वर्षांपासूनचे अमेरिकेतील वास्तव्य, माझ्या जमीन आणि जात ह्या संबंधातील पुस्तकी अभ्यास आणि मराठवाड्यातील क्षेत्र भ्रमण ह्या आधारे केले आहे.

बाबासाहेब कांबे डकरांनी लिहिले ल्या 'जातीच्यावर्षेचे निर्मलान' (-प्रवळलश्रीरेषेपे रुर्णिश) ह्या लेखाना १५ मे रोजी ८८ वर्षे पूर्ण झाला. जिजांनी प्रत्येक थास ह्या लेखात लिहिलेल्या त्यांनां प्रत्यक्षत आण्यासाठी मोलाने खर्ची घाला. भारतासारख्या देशात जेथे जातीच्यावर्षेचे मुळ शेकडो वर्षांपासून घड्यापाय रोवून आहेत तिथे हे काम वाटांन तेवढे सोप्य नाही. ह्या कामाची सहासा लोकांना कल्पना देखील येऊ शकत नाही. ह्या अथक प्रयत्नात किंत्येकदा जिजांवर प्राणघातक हळू झाले. जिजांनी ही जाणीव होती की जातीच्यावर्षेचे लाढा हा यक्तिके शेतक अर्थव्यापी गुलामिगीर करणारा समाप्त होता यांनी राहन करून शक्य नाही. म्हणून गायरान आणि सरकारी जमीन काबीज करण्याच्या मोंवीमेचे बाबासाहेब आंबेडकर आणि दादासाहेब गायकवड यांच्यानंतर जिजांनी नेतृत्व करून तिला महत्त्रयासाने सामाजिक पटलावर महत्त्वाचं स्थान आणलं. प्राथमिक अवलोकनावरून गायरान जिजन

काबीज करण्याचा उद्देश हा केवळ त्याका शेती करून पौटागण्याचा प्रश्न सोडवणे इतका साधा वाटला तरी तो तेवढाच मर्यादित नाही. बहुल्य दिलित समाज ग्रामीण भागात राहत असल्यामुळे गायरान जमीन काबीज करणे हा जाती-अंताच्या तात्कालिक लढाक्याचे एक महत्त्वाचे प्रत्याक्षिक तात्कालिक लढाक्याचे एक व्यक्ति हलाखीच्या परिस्थितीत शिकून, बाबासाहेब आंबेडकरांच्या विचारांचा अवलंब करून, जाती-अंताची व त्याद्वारे सामाजिक समतेची मशाल लाखो वंचितांच्या हातात देवून जातो हे जितके खेरे आहे तितकेक कल्पना करण्यापलिकडलेही आहे!

